

STANISŁAW PRZYBYSZEWSKI

Requiem aeternam

STANISŁAW PRZYBYSZEWSKI

Requiem aeternam¹

TRZECIA KSIĘGA PENTATEUCHU²

Na początku była chuć. Nic prócz niej, a wszystko w niej.

To nieskończoność Anaksymandra³, co wszystko z siebie wyłoniła, święty ogień Heraklita⁴, który pochłania niknące światy i nowe byty z nich wyprowadza, Duch Boży, co się unosił nad wodami⁵, gdy jeszcze nic nie było prócz Mnie.

Chuć to prasiły życia, rękojmia wiecznego rozwoju, wiecznego odchodzenia i wiecznego powrotu, jedyna istota bytu.

To siła, co sprowadza mięszanie⁶ się i rozdzielanie, twórczyni, pokarm i niszczycielka.

To siła, z którą Ja-Bóg, gdym świat ze siebie wyrzucił, atomy na siebie ciskałem, to zaciekość, z jaką się z sobą sprzęgały, w pierwiastki się wiązały i w światy całe łączyły.

To siła, co w eterze się rozpalila pragnieniem, by morze swych fal rozkiełznać, jedną falę z drugą połączyć w wściekłym uścisku, wprawić je w rozkoszne drgania, rozszaleć je w podrywach krzyczącej lubieży⁷, kurcze pragnienia ukajać⁸ w czółgających się dreszczach upojenia, aż się światło z nich porodziło.

To powrotna siła, z jaką się strumień elektryczny sam ze sobą spaja, drobinom pary od siebie odbijać się każe, — i takóž jest chuć życiem, światłem, ruchem.

I bez granic rozszalała się jej potęga. Stworzyła sobie tysiączne ramiona, którymi wszystko zagrabiła i w siebie wchłaniała, stworzyła tysiączne naczynia, lejki, otwory, potworne usta i narządy, by cały świat wssać⁹ w siebie, stworzyła sobie plazmę, by nieskończoną powierzchnią rozkosz w się wdychać, wszystkie siły życiowe skupiła, w jeden węzeł je w sobie spętała, swą wolą ujarzmiła, by jej tylko były poddane i wieczny głód jej żądz koily.

I ciskała się w konwulsjach bezgranicznych porodów i wiecznych rozwojów, wczółgała się w bezliczne formy, rozbijała je jak skorupy, i w nowe łączyć jąła, przetwarzając się w wiecznie nowych i odmiennych kształtach, a zaspokoić się nie mogła.

Szalała za szczęściem, gdy sobie trochita¹⁰ stworzyła, rżała za rozkoszą, gdy rozdarła pierwsze żyjątko i z siebie samej odrębną pleć stworzyła, by w wiecznej męce, gniewie a bólu znowu się łączyć i w wiecznych zmianach coraz to nowe kształty, nowe istoty,

Obraz świata, Stworzenie,
Pożądanie, Siła

¹*requiem aeternam* (łac.) — odpoczynek wieczny; formuła rozpoczynająca modlitwę za zmarłego. [przypis edytorski]

²*Pentateuch* (z gr.) — dosł. pięcioksiąg; tradycyjne określenie pierwszych pięciu ksiąg Biblii, zw. Mojżeszowymi, w judaizmie składających się na Torę; są to: Księga Rodzaju, Wyjścia, Liczb, Kapłańska i Powtórzonego Prawa. [przypis edytorski]

³*Anaksymander z Miletu* (ok. 610–546 p.n.e.) — filozof gr., przedstawiciel szkoły jońskiej; twierdził, że początkiem, prazasadą (arche) wszechświata, determinującą całą rzeczywistość, jest nieskończoność (apeiron). [przypis edytorski]

⁴*Heraklit z Efezu* (ok. 540–480 p.n.e.) — filozof gr., zaliczany do jońskiej szkoły filozofii przyrody; za zasadę pierwotną (arche) wszechświata uważał ogień, za cechę bytu zaś zmienność, nieustanne zanikanie i stawianie się (co wyraził w sławnym zdaniu „wszystko płynie”). [przypis edytorski]

⁵*Duch Boży, co się unosił nad wodami* — nawiązanie do opisu stworzenia świata w Biblii: „Ziemia zaś była bezładem i pustkowiem: ciemność była nad powierzchnią bezmiaru wód, a Duch Boży unosił się nad wodami” (Rdz 1,2). [przypis edytorski]

⁶*mięszać* (daw.) — dziś: mieszać. [przypis edytorski]

⁷*lubież* — dziś: lubieżność. [przypis edytorski]

⁸*ukajać* — dziś: ukoić; może też gra znaczeń z czasownikiem: pokajając się (tu: kogoś), czyli ukorzyć. [przypis edytorski]

⁹*wssać* — dziś: wessać. [przypis edytorski]

¹⁰*trochita* — dziś: trochity; szkielety skorupiaków kopalnych z okresu triasu. [przypis edytorski]

coraz wyższe, coraz doskonalsze wytworzyć, co by jakąś nową i doskonalszą orgią lubież¹¹ jej nasycić mogły.

Aż wreszcie stworzyła mózg.

To było arcydzieło jej żądnego pragnienia. Gniotła go, kręciła, tworzyła zwoje, rozdzieliła i znowu połączyła bezlicznymi pasmami, pojedyncze części przeistoczyła na zmysły, rozerwała ciągłość, rozdarła całość na cząstki, jeden zmysł rozczłonkowała na zmysły pojedyncze, rozciąła ich związki i więźby pomiędzy sobą, by móc jedno wrażenie odczuwać we wszystkich przemianach, jeden świat wchłaniać w siebie pięcioraką, tysiackrotną rozkosz, a pierś matczyzna, która kiedyś jednę¹² siłę karmiła, tysiące sił teraz sycić musi.

Tak się dusza porodziła.

A siła wiecznych przemian i rozrodów ukochała duszę. Siliła ją karmnym¹³ mlekiem swej piersi, była dla niej tętnicą, przez którą krew wszechbytu silną falą się przelewała, tysiącem spójni przywiązała ją do wszechłona matczynego, była dla duszy ogniskiem soczewnym¹⁴, przez które patrzyła, zakłętym kołem, w którym krążyła i w powrotnych kołowaniach swą najwyższą rozkosz i najwyższy ból odczuwała, była objętością, w jakiej się świat cały jako dźwięki, barwa, ruch w duszy przeobrażał.

O biedna, głupia chuć, o biedna, niewdzięczna dusza.

Chuć, co światło z siebie wyłoniła, wszystkiemu życiu początek dała, duszę stworzyła, miała skonać w miażdżącym uścisku zdradliwego dziecka.

Co miało być środkiem, stało się celem dla siebie, władcą i panem.

Spoisty granit mego bytu począł się rysować i kruszyć.

Zmysły, które miały posłużyć ku doskonalszemu doborowi płciowemu, by nowy i doskonalszy rodzaj wytworzyć, poczęły być samoistne, jeły się z sobą łączyć i pętać nierozdzielnie. To, co było górą, stało się dołem, dźwięk — barwą, środowisko — objętością, powonienie — wrażeniem mięśni, porządek — anarchią i rozpoczęła się wściekła walka pomiędzy matką a dzieckiem.

Pomnę, pomnę tę rozpacz¹⁵ walkę biednej matki z swym dzieckiem.

Chciała je opanować, ujarzmić; wpiła swe szpony matczyne w jego ciało, szarpała je, nęciła rozkoszą, syciła lubieżą¹⁶ i żądzą, rozpościerała obrazy najwyuzdańszej¹⁷ rozpusty, rzuciła je w namiętne, krzyczące uściski rodzącej bestii, ten jeden wielki narząd płciowy — zalewała mu oczy nawrotami krwi, ogłuszała go hukami jej spienionych fal, głos jego obniżała do dyszących, bezdźwięcznych rżężeń, to znowu wściekłych krzyków i zgrzytów, kurczyła jego mięśnie, a poprzez ciało puszczała gorące drgania gdyby¹⁸ stado czołgających się żmij — ale wszystko, wszystko na próżno.

Ale krwawą ofiarą okupiła dusza moja swe zwycięstwo.

Chorzała, wiedła, schła.

Sama się oderwała od matczynego łona, sama przecięła tętnice, sama zatamowała źródło swej mocy.

Żyje wprawdzie — żyje jeszcze treścią siły, którą pożarła, przetwarza jeszcze w sobie środki, które do doboru i rozrodu służą, może jeszcze upajać się obrazami, które żądze drażnią, może w sobie wywołać ekstazę śmiesznego okłamywania się chuci, co mniema, że może kobietę stopić w sobie, ale wszystko, co sama tworzy jest zbytkiem, tak jak sztuka jest zbytkiem i nadmiarem pragnień rozrodczych i jest bezpłodną, czym sztuka nie jest, bo bije w niej olbrzymi puls drgającej chuci, nasienny golf światła i żądzę ciągłych powrotów.

Ale choć zginąć muszę, kocham tę straszną potężną siłę, co jedyną kosmiczną potęgę zmogła, ją w siebie wchłonęła, kocham moją duszę, moją wielką umierającą duszę, co mi chuć pożarła, by bez niej umrzeć.

A więc muszę umrzeć, bo źródło światła wyschło, bom ostatnie ogniwo w nieskończonym rozwoju formacji, w jakich się chuć w coraz to nowych zamianach przetwarza,

¹¹lubież — dziś: lubieżność. [przypis edytorski]

¹²jednę — dziś: jedną. [przypis edytorski]

¹³karmny — stanowiący pokarm; pożywny. [przypis edytorski]

¹⁴ognisko soczewne — soczewka; ognisko skupiające promienie (tu: w znaczeniu przenośnym). [przypis edytorski]

¹⁵rozpaczny — dziś: rozpaczliwy. [przypis edytorski]

¹⁶lubież — dziś: lubieżność. [przypis edytorski]

¹⁷najwyuzdańszy — dziś: najbardziej wyuzdany. [przypis edytorski]

¹⁸gdyby — tu: jakby, niby, jak. [przypis edytorski]

bom jest pianą, orkanem burzy w miazgę rozbitą na grzebieniu ostatniej fali płciowego rozwoju, fali, co się już o brzeg rozbiła i żółty piasek jego białym haftem obszywa.

Muszę umrzeć, bo dusza moja za wielka, za przemożna, by mogła porodzić nowy, szczęściem rozlśniony, jasną przyszłością drgający dzień.

Ale kocham, kocham zamarłą chuć, której resztki dusza ma strawia, kocham ostatnie krople krwi mego istotnego bytu jako mąż i rodziciel, tego bytu, w którym się istotność cała przejawia w całej swej potędze, swym majestacie i okrucieństwie; kocham tę odwieczną siłę, co moje wrażenia słuchowe zabarwia niepojętymi barwy¹⁹, z wrażeń powonienia rozsnuwa rozkoszne obrazy, a z uczuć dotyku wytwarza niewypowiedziane rozkosze wizji.

I kocham moją chorobę i moje szaleństwo, co się w coraz to nowy a dzikszy system przybiera, coraz wyszukańszym szyderstwem sieka i kpi, i drwi z siebie i z świata całego.

*

Jestem zupełnie spokojny — i bardzo, bardzo zmęczony.

Tylko w głębi, gdzieś w dalekiej głębi coś mnie boli. Coś szuka równowagi albo też wije się w skurczu ostatniej agonii.

Coś zniknęło w mej duszy, ów mistyczny punkt, ku któremu wszystkie siły zmierzają. Zdaje się, że potworzyło się tysiące ognisk sił i to, co było jednolitym, rozpadło się na tysiące skoruppek.

Myśli moje jakby ode mnie nie zależały. Przychodzą i idą same ze siebie bez związku, niczym niekieleznane.

Niektóre wydają mi się w kształt czerwonych łun wzdłuż fioletowych glorii, co okalają głowy świętych, tak jak się widzi interferencje gazowych latarni poprzez ściekającą na brudnych szybach deszcz — a wszystko nikle, słodkie i miękkie.

Niektóre widzę w kształt nieskończenie wydłużonego promienia światła, co padł na pomarszczoną toń rzeki. Gdzieś w dole odbija się złotym połyskiem, połamany i rozstrzępiony w miliardy świetlanych plamek, co się na drobnych falach kołyszą, zlewają, całują w niezemskiej czystości i żarliwym nabożeństwie.

Niektóre wyrastają do olbrzymich, potwornych rozmiarów.

Mózg mój, przyzwyczajony dotychczas do europejskich wymiarów, obejmuje teraz przepotężne masy świątyn z Lahore, parzy egipskiego sfinksa z chińskim smokiem, pisze potwornymi głazami, z jakich piramidy budowano, a myśli w pełnym, ważkim i królewskim sanskrycie, w którym każde słowo jest żyjącym organizmem, co się za pomocą jakiejś mistycznej pangenesy stał istotnym, pełnym krwi i żaru: słowo dla nas niepojęte, synteza z logos²⁰ i Kâma²¹, słowo Jana²², co się ciałem stało.

A wtedy z dziką rozpustą rzucam się na oślep w przepastne czeluście przestrzeni i czasu.

Jestem królem asyryjskim z niebosięgną²³ tiarą na głowie, strojny w bisior, brokat i purpurę.

Na mej piersi słońce z diamentów, uginam się pod ciężarem kosztownych brył drogich kamieni i na wozie brzytwami najeżonym, pod którym krwawym pokosem padają miliony niewolników, gdyby²⁴ snopy zejrzałego²⁵ żyta, jadę ponad śmieszna nędzą świata z straszną pogardą, nienawiścią i groźnym majestatem.

¹⁹niepojętymi barwy — daw. forma N.lm; dziś popr.: (...) barwami. [przypis edytorski]

²⁰logos — dla staroż. stoików gr. (Heraklita i in.) idea tłumaczona jako „rozum świata”, w którym uczestniczą wszystkie istoty obdarzone duszą (czyli rozumem, zdolnością rozumienia); sam wyraz gr. oznacza zarówno rozum (por. logika), jak słowo, a także prawo; do pojęcia logosu odwoływał się Platon, a następnie filozofowie chrześcijańscy, próbujący łączyć je z wywodem z Ewangelii św. Jana rozpoczynającym się od słów „Na początku było Słowo”. [przypis edytorski]

²¹Kâma — Kâmadeva, bóstwo hinduskie będące uosobieniem pożądania, szczególnie miłosnego; pojmowane, podobnie jak Eros w mit. gr., jako pierwotna, boska i stwórcza siła kosmosu. [przypis edytorski]

²²Jan — tu: Ewangelista; początek Ewangelii wg św. Jana brzmi: „Na początku było Słowo, a Słowo było u Boga, i Bogiem było Słowo. (...) A Słowo stało się ciałem i zamieszkało wśród nas” (J 1,1 i J 1,14). [przypis edytorski]

²³niebosięgny — dziś: niebosiężny. [przypis edytorski]

²⁴gdyby — tu: jakby, niby, jak. [przypis edytorski]

²⁵zejrzały — dziś: dojrzały. [przypis edytorski]

Och, Kocham olbrzymi a milczący majestat babilońskich mocarzy, co słowa nie znośli, bo słowo było drogie i kosztowne, i straszne, a każde z nich trzeba było okupić bolesnym porodem.

Och, Kocham naiwną, ale tytaniczną samowiedzę swej potęgi, ono poczucie siły, co bogom się odgraża, morze chłostać każe, a w nieznanne kraje wiezie z sobą okowy, by ludy całe w jasyr zawlec.

Och, Kocham hardą pogardę dumy, z posiewu smoczych zębów porodzoną zaciekłość biblijnego człowieka, co w oczy okrutnemu Jahveh z rozszałą wściekłością bryzga pierwsze przekleństwo: Szatanie — Jehovah, — co głązy z ziemi wyrwa; by je ku niebu rzucić i roztrzaskać spiżową skroń straszego mordercy, który własne, przez siebie stworzone plemię siecze za grzechy przez siebie wszczepione.

Czuję, jak mi źrenice oczy zalewają, jak ciało moje wydłuża się, rośnie, potężnieje, piersi podwójną mocą się rozpierają, a na oblicze moje spływa święta powaga i cisza boskiego Mitry²⁶.

A otóż nadchodzi przepotężna chwila, w której odczuwam wrażenia, jak gdybym był rozpostarty nad całą ziemią, w której święcę w sobie niepojęte święto odrodzenia wszystkich narodów i ich kultury, chwila, gdzie jestem na kształt onego bóstwa starego Ksenophanesa, w którym wszystkie zmysły się przenikają, a wszechświat się do duszy zlewa nie przez zmysły rozczłonkowany, ale w całej swej nierozzerwalnej jedności.

A gdy przestrzenie uciekać się zdają, a wszystko się w jakieś odmetne przepaści zwała jak w lej, gdy się ciężki kamień w wodę rzuci — gdy nie wiem, czy istnieję i stracę panowanie nad zmysłami — gdy tysiące lat powrotną falą przez mózg mój się przeleją, a ja na chwilę odczuwam się w całej przemożnej nagości mego bytu i z powrotem odzyskuję moją siłę rozrodczą, tak że staję się atomem, co sam siebie zapłodnić pragnie, kiedy krew wszechświata pieniącą się strugą leje się w żyły moje — wtedy odczuwam nieskończone, bezgraniczne szczęście, szerokie i głębokie jak atmosfera, co nad światem zaległa.

Rozumiem dobrze, że koniec nadchodzi. Wiem, że to już ostateczny rozkład uczuć i myśli. Ale cóż mnie to wszystko obchodzi!

Pragnę, by koniec nadszedł.

A chociaż się uczucie od woli oderwało, chociaż wszystkie stany duszy mojej tylko do połowy dojrzewają, skłębiony chaos myśli, podarta sieć uczuć, bez siły przetworzyć się w akt woli — i cóż z tego?

Za to rozkoszuję się niesłychanym cudem olbrzymiego światopoglądu.

Ja, jako ja, istnieję tylko w uczuciu, znam siebie w uczuciu, a czy ono stanie się wolą, to już mnie nic nie obchodzi.

Nie znam nic prócz moich wrażeń, a przede wszystkim nie znam żadnej przyczynowości, li tylko nieskończoną ciągłość wrażeń — a czy pasmo tej ciągłości logicznie się rozwija, czy nie, to również mnie nic nie obchodzi.

Jestem ponad wszystkim. Chwilami zdaje mi się, że mam rodzaj jakiegoś nadmózgu, patrzę na czynność, na tę biedną mozolną pracę mego mózgu — patrzę przez mikroskop, a gdy zachodzi potrzeba przez teleskop, a w bezgranicznej potędze tego nadmózgu, zdaje się, wolno mi mniemać, że wszystko jest snem i ciężką zморą, że cała ta tak nazwana rzeczywistość jest też tylko pewnym rodzajem snu, a moje Ja dla mnie tak samo obcym i niezrozumiałym jak dla Was.

I dla Was, dla Was, którzy może wcale nie istniejecie, a może tylko jesteście sennym majakiem mej duszy bepcłiowej — dla Was, biedne dzieci samicy Ewy — Ja — Pan miałbym żyć?!

He, he — może dlatego, że muszę spełnić pewne obowiązki względem człowieczeństwa, do którego przecież zaliczać się muszę?

*Rassurez-vous*²⁷: Kocham Was, Kocham Was wszystkich.

I Was, którzy nie macie więcej znaczenia i większej wartości od zwykłego argonauty, co w chwili płciowego rozpędu odrzuca swe narządy płciowe od matczyne go ciała, które samodzielnie szukają samiczki, którą by mogły zapłodnić.

²⁶Mitra — imię staroindyjskiego boga ładu i światła, którego kult rozprzestrzenił się w staroż. Persji, Grecji i Rzymie, łącząc się z miejscowymi wierzeniami, gł. dotyczącymi bóstw solarnych. [przypis edytorski]

²⁷*rassurez-vous* (fr.) — uspokójcie się; bądźcie spokojni. [przypis edytorski]

Was, podbudzonych ustawicznym podrażnieniem płciowym, Was artystów, co tylko Wasze ideały rozkoszy i żądź odtwarzacie. —

I Was, wiecznie chciwych, zapracowanych, żądnych bogactw i dóbr, by tylko byt zapewnić Waszym rozmnożonym spermatoocytom — a nazywacie to miłością do osobistej nieśmiertelności. —

I Was, bezmiernie rozrzutnych — bo w Waszej głupocie tkwi olbrzymi rozpęd i nadmiar sił płciowej natury, co miliony spermatoocytów potrzebuje, by zapłodnić jedno głupie jajko samiczki.

O, kocham Was wszystkich i żal mi Was, i pogardzam Wami, że żyć musicie, że jesteście tylko nawozem, co użyźnia nową przyszłość, że jesteście środkiem i organem wiecznej chuci, a okłamujecie się obowiązkiem i miłością dla ludzkości.

Ja jestem sam dla siebie.

Jestem początkiem, bo noszę w sobie rozwój jestestwa od samego początku i jestem końcem, ostatnim ogniwem rozwoju.

Sam jeden z moimi uczuciami.

Wy macie jeszcze jakiś świat zewnętrzny, ja nie mam żadnego. Mam tylko siebie.

Głowa mi pęka: zdaje mi się, że jestem jakąś potworną syntezą Chrystusa i Szatana, sam siebie stawiam na wysokiej górze i prowadzę się w pokuszenie i sam siebie pragnąłbym omamić.

To znowu kojarzy się we mnie rozkosz upojonej ekstazy z zimną obrachowaną analizą, czasami wierzę ślepo, męczenniczo, jak pierwotny chrześcijanin, a równocześnie wyszydzą wszelką świętość, jestem zarówno mistycznym anachoretą i wściekłym zszatanizowanym kapłanem, co najświętsze słowa i najohydniejsze bluźnierstwa równocześnie z pianą na ustach bełkocze.

A teraz mam wrażenie, jak gdyby się na niebie rozlała przerażająca powódź czarnoczerwonej krwi, a w uszach straszliwy, nerwy przerywający zgrzyt, jak gdyby ktoś rznął rzaszką płyty szkła —

*O qualis artifex pereo*²⁸!

*

Jesteś jak słaby, cichy, srebrny promień światła, który wyblysnął z jakiegoś okienka dalekiej chaty i rozlał się w ciepłej nocy jesiennej na łąki, ponad mokre, miękkie zgł²⁹ mgieł, co sennym, rozkoszy sytym zmęczeniem bezmierne obszary traw zaległo.

A nad srebrzącą się przestrzenią mgieł kołysze się światło, gdyby³⁰ wahająca się, rozwiewna fala; jak dźwięki mosiężnych dzwonów, gdy się z dala rozlegną na *Ave Maria*³¹, płynie czyste, złote, gasnące i długo jeszcze przebrzmiewa, i leje się w duszę zmęczonym, chorym spokojem.

Jesteś jak niebieska godzina świtu, kiedy wschód różowiec poczyna i światło z siebie wydycha. Cały świat się syci niepojętą tajemnicą zmartwychpowstania, tonie w niebieskiej błogości nieba, rozlewa się w topli zimnej, roztopionej stali damasceńskiej, a naraz rozkwituje³² łuną szerokiego, palącego się morza fioletów i purpury, a w to morze tajnego barw przepychu wrzynają się ostre słupy promieni wschodzącego słońca.

A wszystko głębokie, niebieskie i święte.

Wokół Twoich oczu odbłask w kształt protuberancji³³ przy zaćmieniu słońca, a w otchłań mej duszy wchłaniały się gdyby³⁴ dwie gwiazdy w rozpaczłą czern wichrowatych nocy jesiennych.

²⁸ *O qualis artifex pereo* (łac.) — O, jakież artysta umrze w mej osobie (słowa przypisywane Neronowi). [przypis edytorski]

²⁹ *zgł* (daw.) — koszula; szczególnie: koszula nocna. [przypis edytorski]

³⁰ *gdyby* — tu: jakby, niby, jak. [przypis edytorski]

³¹ *Ave Maria* (daw.) — Zdrowaś Mario; początek modlitwy w kościele rzymskokatolickim, tzw. pozdrowienie anielskie; na *Ave Maria*: tzn. w południe, o tej bowiem porze zwyczajowo dzwoniło w dzwony kościelne i odprawiano nabożeństwo ku czci Marii, matki Jezusa Chrystusa. [przypis edytorski]

³² *rozkwituje* — dziś: rozkwita. [przypis edytorski]

³³ *protuberancje* — struktury plazmy wznoszące się i poruszające tysiące kilometrów nad powierzchnią Słońca, podlegające jego polu magnetycznemu, widoczne z Ziemi nad brzegiem tarczy słonecznej podczas całkowitych zaćmień Słońca. [przypis edytorski]

³⁴ *gdyby* — tu: jakby, niby, jak. [przypis edytorski]

Wokół Twych ust delikatne, miękkie linie, wtedy gdy się do pół-uśmiechu roztwierają — zdaje się, że widzę rodzime jezioro i pomnę szklistą, cichą powierzchnię i przeblyskującą w oddali koliste linie, gdy w wiosłem o nią uderzał³⁵.

Dźwięk Twego głosu spływał w mą duszę, jak gdyby go wiosenne wiatry przewiały przez zielone morze i słyszę, słyszę go jak morze cichego światła, przetworzone w atmosferę dźwięków, co mnie owiewa nieskończenie lekkim, miękkim drzeniem.

Gdy Cię po raz pierwszy widział, zdało mi się, że ujrzał mą duszę w jej całej nieznannej, tajemniczej nagości.

Byłaś dla mnie objawieniem mej najczystszej zjawy: w Tobie rozwiązała się zagadka najtajniejszych snów i widziadeł mej tęsknoty za pięknem — za sztuką.

Z jednego łona wykwitliśmy gdyby³⁶ dwa czarodziejskie kwiaty, co noc jedną tylko kwitnąć miały, i z tego samego źródła trysnął strumień, co się przez ciebie i przeze mnie tą samą falą przelał.

I byłaś pierwotnie moim jedynym ideałem płciowym, byłaś mną, a ja tobą, mieliśmy dokonać święte misterium, by stworzyć nowy, szlachetniejszy, doskonalszy rodzaj ludzi, ale kiedy dusza ma zdusiła chuć we mnie, kiedy się tak rozwieliżmożniła, że rozpęd rozrodczy usechł i zwiądl jak lodyga kwiatu w wilgnej cieni, mogłem Cię tylko pić oczyma, głaskać dźwięk Twego głosu, a wzdłuż nerwów moich czuć spływanie rozwiewnych linii twego ciała, ich nieskończoną miękkość i rozkosz.

A tęskniłem za Tobą, tęskniłem.

Zawsze i wiecznie tęskniłem za Tobą, za tą chwilą, w której byliśmy jedno, nierozdzielnie jedno, tęskniłem za tą chwilą, kiedy Cię ze siebie wyłonił, kiedy kształty mego ducha układały się w linie Twego ciała, drgania mych nerwów lały w Cię życie, kiedy stałaś się istotą mego ducha, jego treścią w ciało przeistoczona.

Kocham Cię, jak zachodzące słońce kocha łany pszeniczne w parnych zmierzchach lata, ostatnimi, krwawymi promieniami; niechętnie odchodzę od Ciebie, jak słońce, co się z ziemią żegna z bólem i z żalem, że nie będzie mogło widzieć świętych tajemnic nocy.

Tajemnicę nocy i otchłannych przepaści — w Tobie, w Tobie chciałem ją ujrzeć. Szukałem jej rozpalonymi, męką dyszącymi palcami; gdyby³⁷ ostrza lancet wcinałem je w głąb Twej duszy, ale znikająca, usuwała się, wabiła mnie, a gdym sięgał głębiej, zaprzepadała się³⁸.

Duch mój, z którego powstałaś, którego kształtem i ruchem żyjesz, wił się w bolesnej rozpacz, by Cię od nowa wssać, w siebie roztopić w swych żarach jak kawałek metalu — Ciebie zagubioną, oderwaną połowę.

Obcą mi jesteś, bo tylko to mogłoby Cię rozpoznać, co we mnie jest martwe: a ja Cię tylko kochałem moją duszą — moją chorą sceptyczną duszą, co zapomniała samiec w Tobie, a widzi tylko poddaną służebną³⁹ i niewolnicę.

Ale kochałem Twoje kłamstwo, boć i dusza ma kłamliwa.

Ale podczas gdy Twoje kłamstwo mogło, co najwyżej, parę głupich mężczyzn uwieść i mamić, stworzyło kłamstwo moje naukę, odkryło nowe światy, wyłoniło z siebie poezję i zmusiło ludzkość wejść na nowe ścieżki, otworzyło jej nowe tory i drogi.

Kocham Twoją zbrodniczość, bo sam jestem zbrodniarzem.

Ale podczas gdy Ty, w Twej zbrodniczej chuci, mogłaś się stać nierządnicą lub dzieciobójczynią, ja, zbrodniarz, napisałem nowe tablice, wyrylem nowe przymierze z nowym bogiem, zniszczyłem stare świątynie, by nowe pobudować, skreślałem z karty ziemi narody całe, ziemi jelita powyrywałem: Ja — tak Ja, nigdy niesyty, odwieczny zbrodniarz, twórca dziejów, duch rozwoju niszczenia i tworzenia.

Kocham, gdy czuję, że rwiesz się ku mnie, że chcesz spełnić słowo przeznaczenia; Twą chucią rozwiązałaś zagadkę mego bytu, wytłumaczyłaś moją istotę mnie samemu.

I to Twoja przewaga.

Toć to to, czego uczynić nie zdołałem.

³⁵gdym (...) uderzał — konstrukcja z ruchomą końcówką czasownika; inaczej: gdy uderzałem. [przypis edytorski]

³⁶gdyby — tu: jakby, niby, jak. [przypis edytorski]

³⁷gdyby (daw.) — jakby, niby, jak. [przypis edytorski]

³⁸zaprzepadać się — dziś: przepadać a. zaprzepaszczać się. [przypis edytorski]

³⁹służebną — dziś forma B.lp: służebną. [przypis edytorski]

I takież kocham Twoje kłamstwo i Twoją zbrodniczość, bo jedno jakoż i drugie są tylko pomocniczą funkcją Twojej płci, nią uchwyciłaś we mnie duszę wszechświata, szarpałaś, budziłaś ją, by ujarzmić ją dla nowej przyszłości, co z Twego łona wykwitnąć miała.

Przed oczyma moimi rozpościera się zjawa straszliwej męki, którą z Tobą przeżyłem.

Pamiętasz, kiedyś się w pijanym szale Twojej rozszalałej chuci wplatała we mnie głęboko, och tak boleśnie głęboko?

Gdzieś z dołu dolatywały nas dźwięki jakiejś pijanej muzyki — poprzez zieloną, gęstą umbrę dździły słabe dogorywające światło — i wtedy czułem jak drgania Twego ciała udzielały się memu, jak się wwijają węzowym czołgiem⁴⁰ w krew moją, jak serce w coraz to mniejszych odstępach bluzgało prądy krwi w tętnice, a w mózgu zadrżały dawno, dawno już nietrącane struny.

Była chwila, żem uczułem szczęście.

Wysłuchiwałem się w bolesne natężenie, z jakim się zbierały, łączyły i skupiały płciowe pierwiastki w mej duszy, z rozkoszą czułem, jak się poprzez ciało moje przewinęły zimne dreszcze — czułem, jak krtań się ścisnęła i z trudem wykrztusiła słowa miłosne, samowiedza ma traciła siłę i coraz słabiej odróżniała jawę od snu — ale naraz ułożyło się Twe ciało w pospolitą, bezwstydną linię i w jednej chwili załamało się wszystko we mnie: znowu mózg pochwyił szatańskimi szpony tworzącą się chuć i zdusił ją.

A tyś leżała, zebrałaś Twą żądzą — milczącą, z zawartymi powiekami.

A jam się śmiał — śmiałem się cynicznie, dziko, z całym strasznym, dzikim bólem — śmiałem się, że myślałem, iż mi wszystkie żyły w mózgu popękają.

Biedne dziecko. Twe łono matczyne Cię oszukało — innego męża trzeba ci było odnaleźć, instynkty Twe płciowe ku innemu zwrócić.

Ale uspokój się: ujrzałaś tajemnicze Saïs⁴¹ mego życia.

*

Życie moje zawdzięczam mieszanemu małżeństwu pomiędzy chłopem protestantem a panią katoliczką, która należała do zubożałej, arystokratycznej rodziny.

Gdy wspomnę wstecz, widzę ustawicznie smagłą, delikatną kobietę z nieskończone słodkimi rysami, coś, co by Carlo-Dolce z rozkoszą malował. Pomnę, pomnę te rysy, w których całe stulecia najprzedniejszego doboru płciowego i najwyszukańszego wydelikatnienia wryły niezatarte piętno.

Wiem, że ojca nie kochała. Wiem, że poszła za niego, by nie potrzebować służyć u swych równych. Nawykła w nieskończonej męce oddawać się jego chuci, a w głębokim płciowym wstręcie, w strasznym oburzeniu krwawiącej się duszy zemstą dyszącego, zgwałconego ciała zostałem splodzony.

Od samego początku wstyd — wstręt — obrzydzenie.

Jak daleko wspomnienia moje sięgają, odczuwałem się zawsze jako coś, co wyzbyło się wszelkiego związku, stoi w przeciwieństwie do siebie samego, coś, co jest zlepione z najróżnorodniejszych pierwiastków i zawsze czułem w sobie jakąś piekielną siłę, co wołę moją obezwładniała, a wciąż i ustawicznie zmysły me drażniła.

Zawsze było coś we mnie, co się żadną miarą z resztą stanów duszy skojarzyć nie chciało. Różnorodne uczucia nie łączyły się z sobą, ale leżały obok siebie w chaotycznej niezgodzie — małe, złośliwe diabliki stały naprzeciwko siebie, by ustawicznie sobie najkrwawszym szyderstwem w oczy bryzgać.

Matka było to olbrzymie geologiczne agens⁴², co wszystkie powstające pierwotwory mej duszy przesuwiała, na kant je kładła, kruszyła, nowe i potworne połączenia tworzyła, a w świeże bruzdy mej duszy siała trujące ziarno szaleju.

I to jadowite nasienie stało się ogniskiem zarazy, z którego wykwitły chorymi a bogatymi pękami kwiecia bagniste rośliny mej duszy — bo to co we mnie zasiała, to było

⁴⁰czołg — tu: czołganie (odczasownikowa nazwa czynności). [przypis edytorski]

⁴¹Saïs — miasto w staroż. Egipcie, w zach. części Deltę Nilu, stolica państwa za panowania XXIV (740–714 p.n.e.) oraz XXVI dynastii (664–525 p.n.e.); ośrodek kultu bogini Neit, wojowniczk i matki bogów, przedstawianej z łukiem i strzałami, patrolującej tkactwu, związanej również z kultem zmarłych. [przypis edytorski]

⁴²agens (z łac.) — podmiot czynny; siła czynna. [przypis edytorski]

jej własne niezaspokojone pragnienie, jej wieczna płciowa tęsknota, to ten straszny przełom w niej samej pomiędzy duszą a jej spragnionym łonem — i to, otóż to, że dusza jej musiała wypłuć jej chuć, bo przecież oddawała się mężowi, którego nie kochała.

I tak czuła się pogwałconą, duszę widziała w błocie stratowaną i w dzikiej rozpacz targaną się i szarpała za czymś tkliwym, czystym, wniebowziętym i bezpłciowym.

I ta bezpłciowość w niej samej, a raczej pogwałcone pragnienie jej silnego, żadnego ciała wytworzyło jakąś bezpłciową atmosferę poza nią, coś, naokoło czego wszystkie jej uczucia krążyły jak wokół kosmicznego jądra.

A chociaż z wolna namiętność i żar jej tęsknoty osłabły, a wielki żal, który tę tęsknotę ożywia, zbladł i osłabł, zawsze pozostało w jej duszy coś, czego pochodzenia nie umiałaby określić, a co straciło zupełny związek z jej przeszłym życiem.

I tą nieokreśloną tęsknotą przesycała moją duszę — wlała ją w każde włókno nerwowe, wbiła ją jak graniczne słupki w objętość zdolności mej odczuwania, i ona — ona to zrobiła mnie tak wstydlivym, tak chorobliwie przeczulonym i tak bezgranicznie cynicznym.

Ona przepoiła mnie wstrętem i obrzydzeniem ku wszystkiemu, co jako pleć się objawia, i ona rozluźniła, a wreszcie stargała związek między mą duszą a chucią moją i ona — och straszna ona, pogłębiła w związku rozłam, jaki już dziedziczny charakter moją duszę z równowagi wytrącił.

Od dziecka uczuwałem się jako chłop z swoją prawością, naiwną chytrą pragnieniem cichej, bezbarwnej zadumy, w jakiej tkwią stulecia protestantyzmu i krwawej, potem oblanej pracy.

Ale obok chłopca, co stulecia całe razem z wołem w tym samym jarzmie ciągnął pług po kamienistej glebie, co się przed panem swym gwał w dwoje, którego ręce bolączkami nabiegły i stopy się rozrosły, żyje we mnie dumny arystokrata, którego ojcowie przywędrowali z stepów świętego Iranu w europejskie niziny i ujarzmili głupich tubylców — przebiegły arystokrata z bezgranicznym bezwstydem i cynicznym kłamstwem panujących — arystokrata z wydelikatnieniem cieplarni, które tylko stulecia najdoskonalszego doboru, panowania, przepychu i lenistwa wyhodować mogą.

I tak musiały wreszcie te wszystkie sprzeczne pierwiastki rzucić się na siebie — musiała się wojna rozpocząć — musiało się we mnie uczucie od woli oderwać, a wola, pozbawiona motorycznej siły, obezwładnić musiała.

Nigdy nie było we mnie ani miłości, ani skupienia.

Jestem wyrazem ośrodkowiska, wyrazem zniszczenia i rozwiązania.

Jestem szatańską Walpurgis⁴³ — nocą rozwoju, straszne Mene-Tekel⁴⁴, w którym kona mój czas w ostatnich spazmatycznych podrygach.

W każde włókno nerwu wżarł się zarazek tego rozłamu mej duszy, w podwójny strumień rozdzielił każde moje wrażenie: bo każdy stan mej duszy bólem i rozkoszą zarazem.

Wzerają się w siebie, chciałyby się przemóc, zgryźć się wzajemnie, ale uczucie bólu zwycięża.

Zaledwie odczuwam delikatne podrażnienie rozkoszy, a już tętni i wali młotem ból, aż nagle rozgrywa się cała orgia, w której rozkosz obłądem się staje w jadowitych kąsaniach bólu, orgia dzikiego rżenia wściekłego ogiera i cichego, szydzącego uśmiechu potwornej hermy⁴⁵ głowy Lucyfera, zlepionej z zwycięską twarzą Archanioła Michała.

I ten piekielny rozłam, te wszystkie przewrotne instynkty wezmę sobie teraz ku pomocy.

⁴³Walpurgis — noc Walpurgii; obchodzone nocą z 30 kwietnia na 1 maja święto zmarłych (a także noc złych duchów) u daw. Germanów, patronowała mu surowa bogini nocy i śmierci Hel; później: noc sabatu czarownic na górze Brocken (szczególnie w literaturze romantycznej); nazwa pochodzi od imienia św. Walburgi, która wraz ze św. Bonifacemu brała udział w nawracaniu Germanów na chrześcijaństwo w VIII w. [przypis edytorski]

⁴⁴straszne Mene-Tekel — aluzja do słów *mene, tekel, ufārsin* (a. *mene tekel fāres*), które wg biblijnej Księgi Daniela zostały wypisane ognistymi zgłoskami przez tajemniczą rękę na ścianie podczas uczty Baltazara, króla babilońskiego i w szczytowym momencie jego triumfów stanowiły zapowiedź upadku i śmierci władcy; słowa zwyczajowo są tłumaczone: „policzone, zważone, podzielone” i odnoszą się do sądu Boga, na którym podsumowane zostaje w sposób ostateczny życie ludzkie. [przypis edytorski]

⁴⁵herma — element dekoracyjny w architekturze: zwężający się ku dołowi czworokątny słupek ozdobiony rzeźbą głowy boga (pierwotnie Hermesa, w połączeniu z wyobrażeniem fallusa). [przypis edytorski]

Wypędzę leniwą bestię mej chuci z jej nory, do biała rozpalonym żelazem mego pragnienia przypalę jej krzyże, wbiję jej ciernie mego bólu w stopy, że ryczeć i tańczyć się nauczy — tańczyć — na miły Bóg — tańczyć się nauczy!

Obrazami, które moja zimna, wydoskonalona rozpusta porodziła, będę ją drażnił, smagał, siepał, aż znowu poczuje, że jest mąż z ziemi porodzony — ja biedny męczennik Twego przepychu, ty biedny, młody mózgu.

*

Mój mózg posłałem na zielone pastwisko, na bezpłodne torfiska mej ziemi rodzinnej, a teraz jestem skupieniem, skojarzeniem się wszystkich sił ze sobą, ich równowagą i syntezą.

Spoczywasz w mych ramionach, — a jest noc.

Całujemy się, że tchu nam braknie, że stapiamy się ze sobą i stajemy się jedną istotą.

Wpijam me rozżarzone usta w Twoje piersi, aż serce me się rozpiera od szczęścia, tak mocno upragnionego, tak silnie utęsknionego. Przytulam Twe smagłe ciało krwiożerczej samicy tak silnie do mego, że czuję bicie Twego serca na mej piersi i mogę liczyć jego uderzenia, że strumień krwi, co się w Twym ciele rozszalał, moje własne ciało w pieniający szal smaga, a Twe drgania rozkoszy gorącymi wężami mnie przebiegają.

Wgrzebuje się w Ciebie, czuję jak się Twe wiotkie członki pienia w upojeniu krzyczącej lubieży⁴⁶ i podrywają się w bolesnym erotyzmie rozkoszy.

Silniej — głębiej — mocniej — och! mógłbym tylko pochwycić Twą duszę — wssać się w każdą szczelinę, myśli Twej pochwycić, Ciebie — Ciebie nagą istotę, odzianą nędznym łachmanem ciała — chwycić Cię teraz w rozszalałej farsie mego pragnienia, w dyszącym Hallelujah mej lubieży!

A teraz stałem się ucieleśnieniem słowa, teraz jestem przepotęzną chucią, co wszelkiemu rozwojowi początek dała i go w nieskończoność prowadzi, jestem węzłem przeszłości i tego, co przyjdzie, jestem pomostem do nieznanego Jutra, rękojmią nowej ewolucji i wiecznego powrotu.

Teraz już nie uczuвам żadnej męki. Ssę Twoją duszę — wsysam ją w siebie i w tej spójności dusz i ciał, w tym stopieniu się mego bytu z Twoim, w tym wzajemnym przenikaniu się naszych uczuć myśli i pragnień, w tej nadludzkiej, bezwzględnej, niebosięgłej wolności płciowej, co pragnie nowej przyszłości i nieśmiertelności, pochwyciłem drżącymi, dyszącymi palcami to, czegom dotychczas schwycić nie mógł.

Ha, ha, ha, ha...

Znikło, rozbiegło, rozprysło się!

Jak żywe srebro rozpyliło się przy moim dotknięciu; — a Ty tu przy mnie — tu leżysz w Twej boskiej nagości, w bezwstydzie Twego żarnego pragnienia, a oczy moje patrzą na Cię jak na coś obcego, dalekiego, tysiące mil ode mnie odległego — i patrzę z strachem w przepaść Twoich oczu — przepaść, która może nawet nie jest powierzchnią.

Ale nie, nie — niech piekło niebo pochłonie — ale nie — nie!

Z drgającą, mózgz chłonącą namiętnością, z całym piekielnym żarem gorączki, co duszę mą w szal smaga, z dziką siłą mych rozkoszą zmęźniałych sił rzucam się na Ciebie, nie chcę nic czuć prócz bladej gorączki Twych członków, nic słyszeć, jeno wściekłą pogoń mej krwi, i nie chcę mieć innego wrażenia, prócz tego rozpalonego, szpilującego bólu naszego delirium miłości. — Przeszanę cierpieć w zwycięskich dytyrambach chuci, wyjąłym pienieniu się straszliwej symfonii ciała.

I powiedz, — ach powiedz mi, jak mnie kochasz! Powiedz w pragnących drganiach Twego ciała, wpał w usta moje, weźryj w członki me, wpij we mnie to gorące, rozpustne, upojone:

Kocham Cię!

Powiedz, powiedz mi — jak mocno — jak głęboko — jak strasznie mnie kochasz?

Jak — jak kochasz mnie?

Ha, ha, ha, ha —

Oko

⁴⁶lubież — dziś: lubieżność. [przypis edytorski]

Nie potrzebuję Twojej miłości. Czego pragniesz? czego chcesz ode mnie? Niczego Ci dać nie mogę — co wiąże nas razem? — nie wiem nawet, co mam z Tobą począć!

Wstań; ubierz się; ha, ha — jak ja mój wielki mózg podziwiam, co jest jeszcze w stanie uszczenizować taką biedną miłośćką dorastających młodzieńców...

Ofelio, idź do klasztoru⁴⁷!

*

Na dnie mej duszy spoczywa straszna, przerażająca tajemnica, okropne wspomnienie obłąkanej, piekielnej mszy rozpaczy i szału, mszy, w której ma chuć w śmiertelnych kurczach skonała, kiedy po raz ostatni była *δος μοι που στο*⁴⁸ i cały mój byt z zawias⁴⁹ wyważyła.

A teraz zdradzę straszną tajemnicę, wściekły tryumf epileptycznej chuci, raz jeszcze przeżyję wszystko w takiej potędze, jakby się to było dziś stało, raz jeszcze będę się sycił obłąkaną rozkoszą chwili, w której byłem wampirem i raz jeszcze się stanę przepotęzną chucią, co z mózgu mego zrobiła sobie śmieszna zabawkę.

Nie wiem, sen to był czy jawa, nie wiem, czy to był tylko majak jakiegoś urojenia, może odbicie obrazów, odziedziczonych i w głębi mej duszy ukrytych. Linie dnia spływają z linią nocy, nad jasnym południem zawisła krwawa tarcz⁵⁰ miesiąca, a w wodzie przepastnej studni widzę na jasnym dniu odbicie miliona gwiazd w północnej ciemni.

Pomnę: siedziałem bez ruchu, stępały, z pięścią w ustach, by nie krzyknąć, z oczyma dziko wylupionymi, z strasznie wykrzywioną twarzą: dzikie zwierzę w rozpętaniu dzikich instynktów.

Coś musiałem w sobie zniszczyć, zębami wkąsać się w najtajniejszą głąb mej duszy, głęboko, powoli, coraz głębiej; coś odgryźć, a powoli, powoli, by ból był straszniejszy, dzikszyszy, okrutniejszy, odgryźć długimi, ostrymi zębami.

Szarpnąłem. Ból, jakby mi ktoś żywe serce z piersi wyrwał.

Teraz byłem prawie wesół. Podałem się z rozkoszą dziwnym majaczeniom.

Wszystkie moje uczucia i myśli rozkołysały się w burzliwy takt jakiejś straszliwie głębokiej, upiornej muzyki z twarzą staromeksykańskiego bóstwa.

Każdy ton był jak kawałek stopionego metalu, co w straszliwym żarze spadał w spektrum mej duszy i tam linię rysował.

Nie słyszałem muzyki, czułem ją tylko dokładnie, jako olbrzymie, nieskończone spektrum, z krzyczącymi, pstrykami liniami.

Ich barwa przypominała mi kolor, jakim był obmalowany lew asyryjski w jakimś muzeum.

Dziwiło mnie tylko, że widziałem tak dokładnie ultrafioletowe promienie, ale nie jako barwę, tylko w kształt fali, odbitej o skały, zdawała się ustawicznie wracać poprzez szeregi napływających bałwanów.

Widziałem muzykę w palących się pożarną luną, żgających, wielkich płomieniach barw. Z początku czułem coś jak ogromne ognisko gangreny, tak to wszystko chwilami bolało.

To znowu gasła pożoga, a wtedy uczuwałem, że lecę w jakąś otchłań, zaprzepaszczam się, a wtedy chwyciłem rozpacznie naokoło siebie, by się znowu wdrapać w górę.

Tylko tego nie rozumiałem, jak by to coś w mej duszy doszczętnie wyrwać, jak by to zębami uchwycić — tkwiło głęboko, czułem coraz dotkliwiej, a wyrwać to musiałem — to coś, o czym zachowałem niejasne wspomnienie, a przypomnieć sobie nie mogłem, co by to mogło być.

Było zupełnie ciemno; straszna, ciemna, jak czarna kotara gęsta noc, a na szybach łkał i zawodził w sobie skupiony deszcz.

Spektrum w mej duszy rozżarzało się coraz silniej.

Każda kreska dźwiękowa stała się osobnym bólem.

⁴⁷ *Ofelio, idź do klasztoru* — cytat z *Hamleta* Shakespeare'a. [przypis edytorski]

⁴⁸ *δος μοι που στο* (dos moi pou sto; gr.) — daj mi miejsce, bym stanął; pierwsza część sentencji, której dokończenie brzmi *και ταν γαν κινασω* (kai tan gan kinaso), czyli: a poruszę ziemię. [przypis edytorski]

⁴⁹ z *zawias* — dziś popr.: z zawiasów. [przypis edytorski]

⁵⁰ *tarcz* — dziś: tarcza. [przypis edytorski]

Delikatny, długi rząd z długimi przeźroczystymi palcami i ostrymi szponami.

I każda kreska żgała jak długie, aż do biała rozpalone igły w mój mózg, w regularnych odstępach, a każda wydobywała nowy oddźwięk bólu.

Czasami zdawało się, że igły stały się puszczalkami organowymi, na których w niesłychanych stodwudziestkach wygrywało coś straszliwą symfonię mąk, orgiastyczną kadencją brutalnych delirii⁵¹ bólu.

Wrzasnąłem jak zwierzę, potem zacząłem krzyczeć — silniej jeszcze. Musiałem krzyczeć, zdwoiłem natężenie, jakie mnie krzyk ten piekielny kosztował: cieszyłem się z tego; teraz już umyślnie krzyczałem.

Przytomność na chwilę mnie nie opuściła.

Było, jak gdybym przyłożył długie, delikatne obciążki do zgangrenowanego miejsca, którego zębami uchwycić nie mogłem; a teraz ciągnąłem powoli, powoli — o, to była straszliwa rozkosz.

Tak, tak: trzeba było jeszcze raz po raz gwałtownie podrywać, to więcej jeszcze bolało.

Naraz poczułem się trząść na całym ciele, fala ultrafioletu poczęła biec coraz gwałtowniej w dzikich bałwanach wstecz, coś rwało mnie w tył, szarpało, przemocą rzucalo, jak gdyby mi silną pięścią straszne razy w piersi wydzielano.

Wiedziałem, co to ma znaczyć, ale nie miałem odwagi o tym myśleć — nie powinienem tego wiedzieć i naturalnie nie wiedziałem — nie, nie, nie!

Podskoczyłem: byłem przecież tak wesoły, tańczyłem i gwizdałem jeden długi, przeciągły ton.

Całą mą duszę skierowałem na niego; wsłuchiwałem się w niego, pieściłem, głaskałem, stworzyłem sobie z niego krajobraz, tak miękki jak szeroki płaszcz, utkany z rozkosznych ultrafioletowych promieni; otuliłem się w niego, cały się w nim skryłem; było co prawda trochę smutno, ale to smutek dziecka, kiedy się już wypłacze: tysiąc ocząt figlarnych aniołków poczęły się uśmiechać⁵² — chwila, słodka chwila dziecka, gdy się uspokaja.

Było tylko trochę — troszeczkę — zimno.

Ryknąłem w oblędzie.

Schwyciła mnie szalona tęsknota za lodowatymi, trupimi rękoma; wściekła tęsknota i chuć przerażająca, potworna. Szumiała, okrążała mnie apokaliptycznymi skrzydły⁵³, a musiałem ją przecież zabić, ubezwładnić albo zahipnotyzować, uśpić, pot lał mi się z czoła, zimny, wilgotny pot; miałem to uczucie, jakiego często doznawałem, gdy zimowymi rankami chodził do sali anatomicznej.

Wszystko było w porządku w mej głowie.

W agonii mego przestrachu popadłem w jakiś rodzaj fizjologicznego jasnovidzenia, widziałem krew moją, jak w szalonym pędzie biegła przez żyły, widziałem całą gwałtowną pracę w każdej komórce i z przerażeniem czułem, jak rosło szalenie, bezgranicznie, w wymiarach nie z tego świata.

Rozdzieliłem się; jak kapitan tonącego statku stałem na szczycie stacji kontrolującej mej świadomości i patrzałem na rozszalałą walkę.

Teraz musiałem się sam do walki wmieszać i instynktownie poczułem mówić, bełkotać, bez związku, aby się tylko ogłuszyć.

A z skłębionych, ochrypłych dźwięków mej mowy wysłyszałem szyszające, dzikie okrzyki:

Hu, hu! Jestem ładacznicą Naną, siedzę na Muffacie, jadę i krzyczę:

Hu, hu! Wio, koniku, wio!

I coraz silniej i dokładniej czułem trupie ręce: jak długie kleszcze wysuwały się z jakiejś nory ku mnie, objęły mnie żelaznymi obcęgami i poczęły mną targać, szarpać, rwać — ciało moje to się poddawało, to znowu gwałtownie opierało, wrywałem się, ale nic nie pomagało. Padłem wznak, to mnie znowu coś na nogi stawiało, i tak krok za krokiem, w strasznych podrzutach, podskokach, kurczowych wysiłkach, a w końcu w bezsilnym oporze zatoczyłem się do bocznego pokoju.

⁵¹delirii — dziś popr. forma D.lm: deliriów. [przypis edytorski]

⁵²tysiąc ocząt figlarnych aniołków poczęły się uśmiechać — dziś popr.: tysiąc ocząt (...) poczęło (...). [przypis edytorski]

⁵³apokaliptycznymi skrzydły — daw. forma N.lm; dziś: (...) skrzydłami. [przypis edytorski]

W ponurym świetle jarzących się gromnic leżał w trumnie trup kobiety.

Gromnice dogorywały; światło było niespokojne, pryszczało i drżało, i rzucało dziwne cienie na twarz kobiety.

Przykucnąłem, a w rdzeniach włosów poczułem klucie jak od szpilek na całej głowie.

Było coś w jej twarzy, co mnie przyciągało i do ziemi przykuwało. Na twarzy, grą światła pocętkowanej jak skóra tygrysa, ujrzałem nagle straszną wizję: szeroko rozdziawiona paszczyka grzechotnika, z dziwnie latającym, długim językiem. Słyszałem dokładnie jadowity syk — a może ja sam syczałem.

Przypadłem do ziemi jak zwierzę na śmierć zranione; chciałem się sam w siebie przepaść, chciałem się pod ziemię skryć — ale oczu oderwać nie mogłem: musiałem patrzeć.

Połączenie pomiędzy trupem a mną było tak silne, że czułem, jak mi potężne galwaniczne strumienie wyżerały oczy, z krtani mej rwały się zwierzęce ryki, w strasznej męce, w potwornych porodach.

Usta moje ułożyły się w dziwny sposób, zacząłem parskać, wiedziałem, że naśladuję trupa.

To gazy pośmiertne, krzyknęło coś we mnie.

Nie, nie! ona mówi — mówi — mówi — Boże ukrzyżowany — rzeczywiście mówi.

I mówiła.

I w tej samej chwili padłem omdlały na ziemię.

Słyszałem jej głos, płynący ku mnie z nieziemskich oddali.

Siedziałem z nią w jakiejś kawiarni, gdzieś w kącie w przytłumionym świetle.

— Boże, Boże, jak ja Cię kocham. Wszystko, wszystko kocham u Ciebie, Twoje powłóczyste, zmęczone spojrzenia, Twoje wytworne ruchy, Twoje nogi arystokratyczne i Twoje ręce, takie inteligentne, długie i wąskie ręce.

O Twoje usta kocham i Twoje czoło — wszystko, wszystko.

A kiedy grasz, to masz czasami takie wściekle uderzenia. Rzucasz rękę na klawisze z taką mocą i zaciekłością, jakby w nich tkwiło to wszystko, co w Tobie zamiera.

Tylko włosy zawsze w nieporządku — musisz je szczotkować.

Spojrzała na mnie z figlarnym uśmiechem, ale ja byłem zmęczony, syty i wstręt przegryzał mi duszę.

— Co ci jest? — spytała nagle.

— Nic!

Patrzała na mnie wylęknionymi oczyma i przytuliła się do mnie.

— Kochasz mnie? — pytała i przesuwiała lekko swą piękną rękę po mej głowie.

— Może być; nie wiem.

Odsunąłem z wolna moje krzeselko.

Patrzała na mnie z tym samym przerażeniem i przestraczem, z jakim patrzył na mnie mój stary pies, gdy go musiał zabić.

Oparłem głowę na rękach, patrzyłem w szklankę, by nie potrzebować spotykać się z jej oczami.

Widzisz, jeżeli ktoś jest tak zdegenerowany i chory jak ja, to nie wie nigdy, co się z nim dzieje. Stany duszy zmieniają się z przerażającą szybkością, popadają z jednej krańcowości w drugą. Co teraz miłością, za chwilę przemienia się w obrzydzenie i nienawiść.

Chciałem na nią spojrzeć, ale nie miałem odwagi.

— Ty!

— Co?

Dźwięk jej głosu był w tej chwili zgrzyt pękniętego dzwonu.

— Jesteś przecież rozsądna, nie jesteś dzieckiem, mogę Ci przecież wszystko powiedzieć.

Milczała.

Pamiętasz sonatę Kreutzera Tolstoja? To, co mówi o tym wstręcie i płciowej nienawiści — rozumiesz mnie?

Czułem, jak drżała na całym ciele, wyprężyła się, a potem nagle opadła.

I teraz stałem się brutalnym parobkiem.

Pastwiłem się nad nią z dziką, krzyczącą rozkoszą kata.

— Męczę się, od samego początku się męczyłem. Pamiętasz, jak pierwszą noc pozostałaś u mnie i strasznie zmęczona natychmiast usnęłaś? Wiesz, com wtedy robił? Boże

najdroższy — ciało Twoje było mi tak obojętne, tak obojętne — wstałem i zacząłem robić z Tobą eksperymenty snu. Wziąłem dzbanek wody i począłem ją łąć do miednicy. Ciekaw byłem, co będziesz śnić. Lałem coraz silniej, aż się przelękniona obudziłaś. Pytałem Ci się czule, coś śniła i cieszyłem się, że mózg Twój z taką dokładnością odpowiada na podrażnienia zewnętrzne.

Pamiętasz? Śniłaś, że w Twoim mieście rodzinnym wybuchł ogień i ze wszech stron zlatują się ludzie z fasami i kubelkami, by ogień gasić.

Jej spojrzenie czułem teraz cielesnie na całej skórze — straszne, na śmierć gotowe spojrzenie.

Teraz nadeszła chwila ostatniego ciosu.

— Trudno, nie mogłaś mi dać szczęścia, a teraz, teraz... Słuchaj, wiem, że jestem brutalny, ale nie mogę dłużej żyć z Tobą, stałaś mi się ciężarem...

W tej samej chwili zniknęła za kotarą przy wyjściu.

Opadłem ze sił i patrzyłem bezmyślnie w szklankę...

A więc poszła, poszła...

Poczęło widnieć w mej głowie.

Zdjął mnie straszny lęk, przeraźliwy strach; zerwałem się, by biec i szukać ją...

I w tej samej chwili oprzytomniałem, znowu ujrzałem trumnę, wizja przysła.

Na trumnie leżał trup kobiety.

Chwilę szukałem przyczynowego związku między trumną a sceną w kawiarni; na próżno.

Tylko rosnący, pieniący się lęk połączony z straszliwą tęsknotą, pragnącą, dziką tęsknotą za tą, co ot tu martwa leżała.

A martwa twarz mówiła obłąkaną mową gromnicznego, niespokojnego światła i patrzyła na mnie lubieżnymi, przymrużonymi oczyma.

I coraz gwałtowniej rwało się we mnie pożądanie hyeny, a w strasznej potędze wyzwalającej się bestii zmógł⁵⁴ się mój mózg.

Wiedziałem teraz, że muszę się jej dotknąć, czekałem tylko sankcji mózgu.

I mózg ulitował się nade mną.

Przypomniałem sobie nagle, że podług starego podania odbija i utrwała się na martwej żrenicy ostatnia walka przedśmiertna.

Otóż to to, to, to, co widzieć musiałem, straszną zagadkę życia na dnie martwego oka, piekielną noc poślubną, w której życie z śmiercią się parzy.

Miałem tylko tę jedną myśl, co wybiegła poza mój mózg, ostrym końcem wwierciła się w martwe oko i tam na jego dnie połączyła się z drugim biegunem; połączenie było dokonane. W oczach moich przyskały iskry, trzeszczące, zielone iskry elektrycznego światła.

Druty połączenia spopielaly się na końcach, skracały się coraz więcej, musiałem się przysuwać.

Coraz bliżej; jak pantera czółgałem się ku trumnie — teraz już stałem tuż, tuż przy niej.

Drżącymi, dyszącymi palcami starałem się podnieść powiekę; drżałem i latałem na całym ciele; straszliwy, wykrzywiony uśmiech ohydnej lubieży⁵⁵ przeczółgał się po jej twarzy.

A nagle począłem skrzętnie pracować. Podniosłem wreszcie powiekę, ale palce moje zsunęły się po twarzy, błąkały się po niej, zdjął mnie paroksyzm gorączki, pracowałem obcymi rękoma, miałem uczucie, że głowa mi się oderwała i wyleciała za okno, śmiałem się i krzychałem, a wyrazy moje odbijały się od ściany i zasypywały mnie gradem kamieni — całowałem jej twarz, kąsałem ją, wssałem się w jej ciało i nagle wgrzyłem się wściekłymi zębami, z krwawą pianą na ustach w jej pierś.

Szarpałem, gryzłem trupie ciało, straszliwy śmiech, w którym się każdy nerw w konwulsjach bólu szarpał i kurczył, rozpierał mi piersi — a naraz potoczyłem się i padłem wznak.

Stało się coś straszliwego.

⁵⁴zmógł — dziś: przemógł a. wzmógł. [przypis edytorski]

⁵⁵lubież — dziś: lubieżność. [przypis edytorski]

Umarła kobieta powstała w trumnie w upiornym majestacie i z szerokim ruchem rąk uderzyła mnie z gwałtowną, przerażającą siłą obydwoma pięściami w piersi.

Odleciałem daleko bez — przytomności.

*

Zewnątrz stało się wewnątrz, jawa — snem, — rozkosz obrzydłym jadem, a ból wstrętą pijawką, co się do serca przypiąła i krew z niego wysysa.

A Ty? Gdzie jesteś? Żyjesz jeszcze? Umarłaś? Nie wiem. W mózgu moim pełno przerw i tam, a pomiędzy pojedynczymi, świadomymi stanami braknie połączenia przy czynowego.

A zresztą — to wszystko drobnostka, rzecz nic nieznacząca.

Teraz jedno mnie tylko obchodzi. Cóż teraz?

Ale rzeczywiście, z całą straszną grozą powagi i pewności śmierci, pytam się: cóż teraz? A jeżeli Bóg rzeczywiście istnieje? Jeżeli dusza rzeczywiście nieśmiertelna, a w jednym kościele katolickim można naprawdę osiągnąć⁵⁶ zbawienie?

Ale brak mi wiary, wiary, wiary.

Wiara w Charcota⁵⁷ i w boskie dopuszczenie przy opętaniu. —

Wiara w Kant-Laplace⁵⁸ i Darwina, a równocześnie w stworzenie świata w siedmiu dniach. —

Wiara w bóstwo Chrystusa i w bluźnierstwa Straussa lub Renana. —

Wiara w niepokalane poczęcie Maryi Panny i w najpierwotniejsze fakta embriologii.

—

Nie! to nie da się połączyć!

Nie ma ratunku!

Wstręt i obrzydzenie...

Gdyby⁵⁹ dwa ogniska gangreny wżerały się coraz bliżej ku sobie — moja bezsiła, niewiara i to straszne obrzydzenie ku wszystkiemu i wszystkim, a teraz złączyły się w swym ropiącym się⁶⁰ dziele zniszczenia.

Gdyby⁶¹ podziemne źródła, powstałe z ustawicznej ulewy, przesiąkają bezustannie najgłębsze pokłady mej duszy, rozsadzają i kruszą je.

Jak brutalne światło skwarne lata, zatruwają mi pokarm ziemi, w której tkwię, z której siłę moją czerpię, wysuszają i rozsadzają chlorofil we wszystkim, co z tej ziemi bujnym kwieciem wytrysło.

I tak zmieniło złoto swą wartość na miedź, rozprysły wszystkie nadzieje, myśli i uczucia, straciły swoje napięcie, stały się prostymi odruchami; pełen szczęścia i rozkoszy świat rzeczy stał się niepewnym, bezistotnym symbolem, szarą mgłą nachuchaną na szklistą szybę — a Ty, ach Ty stałaś się piekielną córką, szatańską Lilith z głową Sfinksa, bujną grzywą włosów, co ci głęboko w czoło wrastają, i z delikatnymi, szlachetnymi rysami mej matki.

I chwyciłaś mnie w Twe ramiona, spętałaś mnie ciężkimi zwojami Twoich włosów, jedną ręką zerwałaś gwiazdę, że spadła i z sykiem zatonała w Cichym Oceanie, drugą zdajesz się chwycić krańce ziemskiego globu, by mnie ponieść w kosmiczną nieskończoność, gdzie przestrzeń staje się głupim urojeniem, a czas sam siebie w ogon gryzie, bo się rozpostrzeć nie może.

I objąłem żelaznymi kleszczami Twoją szyję, wssałem się⁶² rozpalonymi ustami w Twoją pierś dziewiczą i piję z Twoich żył mleko matczyne z krwią zmieszane⁶³.

⁵⁶osiągnąć — dziś: osiągnąć. [przypis edytorski]

⁵⁷Charcot, Jean-Martin (1825–1893) — fr. lekarz neurolog, w szpitalu w Salpêtrière zajmował się przypadkami epilepsji i hysterii, tam też przeprowadzał sławne publiczne pokazy wywoływania poprzez hipnozę napadów hysterii u swych pacjentek; należał do prekursorów psychiatrii. [przypis edytorski]

⁵⁸Kant-Laplace — chodzi o teorię stworzoną niezależnie przez filozofa Immanuela Kanta (1724–1804) i astronoma Pierre'a Simona Laplace'a (1749–1827), dowodzącą samoistnego (tj. nie przez akt stwórczy Boga) powstania, wskutek prawybuchu, Układu Słonecznego. [przypis edytorski]

⁵⁹gdymy — tu: jakby, niby, jak. [przypis edytorski]

⁶⁰ropiący się — dziś: ropiejący. [przypis edytorski]

⁶¹gdymy — tu: jakby, niby. [przypis edytorski]

⁶²wssałem się — dziś popr.: wessałem. [przypis edytorski]

⁶³zmieszany (daw.) — dziś: zmieszany. [przypis edytorski]

Wiara, Zwątpienie

Czas

O ponieś mnie, ponieś, gdzie roztrzaskane światy błędzą samotnie i same o siebie się roztrzaskują.

O ponieś mnie, ponieś, gdzie gęste snopy gwiazdnych promieni w dół spływają, gdyby⁶⁴ struny o siebie trącają i z nieskończenie cichą, drżącą, gdyby pierze edredonowe⁶⁵, miękką harmonią świat cały zapelniają —

Ponieś na jakiś punkt, gdzie siły przyciągające wszystkich słońc się znoszą, a ja stracę i ciężar, i wagę, i wszystkie stosunki do czasu, przestrzeni i środka —

Och ponieś, ponieś z skrzydły⁶⁶ krzyczącymi radosne fanfary, skrzydły, co w dzikiej tęsknocie rwą się ku gwiazdom, ponieś tam, gdzie cała ma wielkość skurczy się w maleńki, głupi atom —

Gdzieś w bezatmosferyczne światy, gdzie kształty moje stopnieją, jak młody śnieg na południowym słońcu, gdzie się z wszechświatem zleję i jak lejąca się lawa meteora⁶⁷ w kosmiczny ocean spłynę:

Rwij, szarp, nieś na przekór głupiemu prawu ciężaru i materii —

Ponieś na rozkołysane morze rytmów eteru —

Na jakąś gwiazdę o miliardy lat od ziemi odległą, gdzie mógłbym spocząć, a tysiące stuleci nie dłużej żyć jak jeden moment, a oddalenie od ziemi nie dalej jak ostrze dogmatu o protoplazmie, ostrze, na którym, gdyby⁶⁸ na różnie ziemię nasadzę i w słońce rzucę, by się tam z swego kału oczyścić mogła i zbawić w złotym nic słonecznym.

Ale nawet tego nie zdoła — nawet w żarach słońca pozostanie plamą błota.

Tylko nieś, szarp, rzuć poprzez wszystkie krańce, bym sam siebie niszczyć nie potrzebował.

Jak blask światła, połamany przez tysiąc szkieł, odrzucony od tysiąca zwierciadeł, chcę powrócić do pierwotnej idei, z której powstałem.

Jak promień słońca, co padł na błotną ulicę i syty i pijany jej brudnym ciepłem, chcę powrócić do pra-słońca, co mnie tu wysłało, by sobie i ludziom przynieść szczęście i radość, i wielki Pokój...

Tylko nie z powrotem do ziemi jako marny żer dla robactwa, do wstrętnej, ohydnej kopulacji anorganicznych i organicznych pierwiastków, do nowego, piekielnego życia poprzez szereg głupiego rozwoju.

Jakież to straszne!

A jednak — stać się musi.

Boć tak mi stało napisane.

*

Teraz rozpoczyna się agonía — koniec nadchodzi.

Jakżeż to było?

Leżałem w łóżku; a w tyle głowy czułem jak gwoździem przybitą, nieskończenie szeroką świadomość, że teraz muszę koniec zrobić.

Było, jakby w głowie mej kołował jakiś poplątany węzeł, wirował coraz silniej, zataczał coraz wścieklejszy kręgi w strasznym pragnieniu, by się rozplątać i rozwinąć w długie, delikatne nitki myśli.

A potem naraz jak dzika fala przypląwu w drganiach konwulsji, a poprzez nią wężykowata linia chorego niepokoju, co się ku górze wila, coraz gęstsza, czarniejsza, coraz szybsza i niespokojniejsza, aż naraz uczułem jakąś dziką gonitwę, szum, jak gdyby tabun złych duchów powietrze przerywał, i jakiś nadludzki strach śmierci, w którym mózg pęka, pragnie sam przed sobą uciec i, jak popękany pierścień zapadającego się świata, obtańczyć słońce olbrzymimi kręgi⁶⁹ w opętanej taranteli.

I znowu cisza.

⁶⁴gdąby — tu: jakby, niby, jak. [przypis edytorski]

⁶⁵pierze edredonowe — niezwykle delikatne pierze gatunku kaczki, zw. edredonem zwyczajnym, kaczka edredonową, a także miękkiopiórem. [przypis edytorski]

⁶⁶z skrzydły — dziś popr. forma N.lm: ze skrzydłami. [przypis edytorski]

⁶⁷meteora — dziś popr. forma D.lp: meteoru. [przypis edytorski]

⁶⁸gdąby (daw.) — tu: jakby, niby, jak. [przypis edytorski]

⁶⁹olbrzymimi kręgi — dziś popr. N.lm: (...) kręgami. [przypis edytorski]

Cicha, miękka, letnia błogość. Upojona rozkosz, co się kołysała na ciemnoniebieskiej, zwiewnym złotem obszytej toni.

Zgrzyt, piekło, wybuch tysiąca gejzerów.

W głowie rozszalał się obłąkany taniec Wita i gdyby⁷⁰ obcą siłą gwałtownie poderwany, stanąłem wyprężony jak w skurczu.

Czułem, że mięśnie twarzy boleśnie się skurczyły, tak że czułem głębokie klucie rozpalonych szpilek, a szeroką męką rozwarte oczy zdawały się z orbit wypływać:

Stałem w rogu pokoju, z rewolwerem przy skroni i dyszałem.

Nie rób tego, nie rób tego! nie, nie! Na Boga nie! tylko tego nie!

Odetchnąłem głęboko:

Boże, jakżeż można się tak przerazić, to przecież nie ja, to czarny paletot⁷¹, co wisiał w rogu, na ścianie.

Wyciągnąłem się znowu w łóżku, strasznie wyczerpany, objąłem głowę obiema rękoma, znowu siadłem, przycisnąłem dłonie z taką siłą do skroni, że jeszcze ból uczuвам.

Jakieś nieświadome, głupie skojarzenia myśli przewłóczyły się po mej głowie, — owa groźna fala przyplitwu rozbiła, skropiła się w pojedyncze perły, co się wydłużały, jak gdyby kazano im przeciekać przez jakiś cieniuteńki otwór, widziałem krople w długich sznurach, co się raz po raz urywały — raz — dwa — trzy — cztery... a za każdą razą⁷² słyszałem, jak się rozbiwały gdzieś w głębi o jakąś szklistą toń.

Jedno tylko rozlewało się błyskawicą poprzez czarną noc spienionych fal myśli:

Nie zrobisz tego!

A myśl ta poczęła łowić i wędkę zastawiać w błotnistej sadzawce, wabiła tak długo, aż inna myśl wędkę pochwyciła.

Tak, a potem — potem właśnie to zrobisz!

I obydwie myśli zbliżały się coraz ku sobie, objęły się, siadły jak żmije wyprężone na ogonach, przeżyły się coraz wyżej, splotły się — i patrzyły długo z łepkami w tył wygiętymi na siebie — patrzyły długo, przenikliwie, a potem rozśmiały się cicho ku sobie.

Spełniło się to, co mi było przeznaczonym.

Tak będę stał, tak pistolet przyłożę do skroni i tak, zupełnie tak będę krzyczał i dyszał — nie zrobisz tego! nie zrobisz tego! — a równocześnie jedno pociągnięcie: straszne światło sądu ostatecznego zatańczy mi w oczach — teraz posłyszę huk, gdyby⁷³ grzmot walącego się łańcucha skał w bezdenne przepaści:

Stało się.

Drżałem na ciele jak osika, serce chciało klatkę piersiową rozbić, a w skroniach biła krew o moje dłonie w dzikich podrywach i szalach.

Niepokój wzrastał, straszliwy lęk rozszarpywał do reszty kłębek mych myśli, rozstrzępiał ich związki i połączenia gdyby⁷⁴ nasienny pył jesiennych kwiatów na wszystkie strony, coś mnie wgniało przemocą w poduszki, kurczyłem i giąłem się, by nie ulec temu pchaniu i nagle zerwałem się i znowu — całkiem z sił opadłem. Wkucnąłem w siebie.

Oczy wlepiłem w podłogę bezmyślny, oszołomiony straszną pustką i nocą.

To tylko wiedziałem, że muszę coś wreszcie załatwić, coś do końca przemyśleć, coś, przed czym miałem śmiertelny strach.

I nagle chwyciłem oburącz krawędź łóżka: na podłodze czołgała się rozwiewna jaśń⁷⁵ światła.

Przerażenie było tak okropne, że na chwilę straciłem przytomność.

Kiedym przyszedł do siebie, zrozumiałem, że prawdopodobnie zapalono lampę w domu przeciwległej ulicy.

I rozbiegło się po mnie uczucie nieskończonego ukojenia; byłem prawie wesół.

Ale naraz pomyślałem, że dlatego jestem tak zadowolony, bo ten szeroki promień światła odwrócił i rozproszył moją uwagę, którą przecież na czym innym, na czymś nieskończenie strasznym skupić miałem.

⁷⁰gdyby — tu: jakby, niby, jak. [przypis edytorski]

⁷¹paletot — palto. [przypis edytorski]

⁷²za każdą razą — dziś: za każdym razem. [przypis edytorski]

⁷³gdyby — tu: jakby, niby, jak. [przypis edytorski]

⁷⁴gdyby — tu: niby, jakby, jak. [przypis edytorski]

⁷⁵jaśń — jasność. [przypis edytorski]

Zimny pot wystąpił mi na czoło; wiedziałem, że od nowa muszę się tej strasznej męce poddać i ta pewność wżerała się ostrym, trującym językiem w mój mózg.

Teraz siadłem znękany na krawędzi łóżka, pochyliłem głowę zboląłą, ująłem ją w dłonie i myślałem, myślałem.

Uczułem bezmierną litość nad sobą samym. Gorące, wielkie lzy ściekały mi z oczu. Wtedy nie wiedziałem, że płacząc — ach, cóż mnie wtedy to obchodzić mogło.

Nie płakałem łez wyzwolenia, płakałem pogrzebowym śpiewem indyjskiego kacyka, co własny grób oplakuje.

Nie wiem, jak długo tak siedziałem.

Gdym ocknął⁷⁶, uczułem ziębiący lodowaty ból.

Więc stałem w pośrodku pokoju i szukałem czegoś.

Aha! Papierosa.

Zdawało mi się, że wszystko minęło.

Zapałem papierosa, ubrałem się, otwarłem okno i stałem długo przy oknie w niezemskim, majestatycznym spokoju.

Nie myślałem o niczym, wyprężyłem się tylko coraz wyżej, rosłem, potężniałem w straszliwym majestacie mego spokoju i ciszy, w groźnym, ponurym, przemożnym pragnieniu śmierci.

Jakieś dalekie wspomnienie prześlizgło się⁷⁷ cichym jaśnieniem przez moją głowę.

Ujrzałem się naraz w kościele wiejskim. Ponury pół-zmrok. Gromnice jarzyły się tępym blaskiem, jak płonące oczy, co na próżno starały się przedrzeć woniejące mgły kadzidła, co z trybularza⁷⁸ w szerokich pasmach płynęły ku monstrancji⁷⁹. Wżerały się do połowy w gęste tumany, a potem rozlewały się i syciły mgły kadzideł jasnym złotem, tak jak pierwsze promienie słońca sycą blaskiem opary powstające z dymiących się łąk jesiennych.

Zaraźliwa choroba wyniszczyła połowę ludności i co wieczór zbierał się lud w kościele, rzucał się na krzyż i ryczał, i wył w śmiertelnych potach trwogi i rozpacz:

„Od powietrza, głodu, ognia i wojny zachowaj nas Panie”.

A pieśń rwała się dzikim rykiem, co serce wśród bolesnych drgań z ciała wyszarpywał, to znowu w bełkoczących jękach, co wszelkie słowo w krtani dławia, to znowu w stękach i rozpacznych krzykach, że żyły w mózgu pękały — i pieśń przestała być pieśnią, stała się piekielnym pragnieniem życia, olbrzymią lawiną, rozpostartą na nieskończonym obszarze, co się lada chwilę stoczyć miała — stała się chmurą, co już, już się obrywała i cały świat potopem zalać miała.

A w tym cielesnym straszliwym refrenie „Wybaw nas Panie!” jęczały dzwony, ryczały strachem wielkiego sądu organy i zwierzęce rzenie konających, i przerażony krzyk dzieci, — włosy dębem stawały i mózg się mącił, kirem obłędu się zakrywał.

A naraz straszny ryk płaczu, płaczu obłąkanej rozpacz i przeraźliwej grozy — ręce gdyby⁸⁰ las szkieletów podrzucały się ku ołtarzowi — lud rzucał się, szalał w konwulsjach płaczu, bił się pięściami⁸¹ w piersi, walił czołem o posadzkę i krzyczał bezustannie:

Wybaw nas Panie!

A gdy stary siwy kapłan objął ołtarz obiema rękoma, kiedy straszny kurcz płaczu rzucał go na wszystkie strony, kiedy on, który z pogardą patrzył na oprawców, co go w powstaniu żywcem zakopać chcieli, jęczał i bełkotał ku Bogu w obłąkanym śmiechu — wtedy naród oszalał.

Słyszę tylko dziki ryk, szatański skowyt, jakby się całe piekło rozpętało.

Zdjęła mnie straszna groza przed tą bolesną, przerażającą chucią ku życiu, groza przed tym konwulsyjnym strachem śmierci i bezmyślnie, w febrycznych drganiach powtarzałem bezustannie:

⁷⁶ocknął — dziś popr.: ocknął się. [przypis edytorski]

⁷⁷prześlizgło się — dziś popr.: prześliznęło się. [przypis edytorski]

⁷⁸trybularz — ozdoba kadzielnica używana w czasie uroczystości religijnych w kościele katolickim. [przypis edytorski]

⁷⁹monstrancja (z łac. *monstrare*: pokazywać) — ozdobne naczynie, w którym podczas uroczystości w kościele katolickim umieszcza się i pokazuje publicznie (stąd nazwa) hostię, stanowiącą zgodnie z wiarą katolików i członków niektórych innych kościołów chrześcijańskich ciało Boga, Jezusa Chrystusa. [przypis edytorski]

⁸⁰gdyby — tu: jakby, niaby, jak. [przypis edytorski]

⁸¹pięściami — dziś popr. forma N.lm: pięściami. [przypis edytorski]

Wybaw nas Panie!

A ponad ludem tronął anioł śmierci z błędnym uśmiechem na ustach, straszny i okrutny, i znaczył tych, co umrzeć mieli, swym płomienistym mieczem.

Czyż i ja byłem pomiędzy nimi?

A z mej krtani rwie się przemocą, bolesne, żarliwe, ostatnią iskrą życia drgające:

Wybaw nas Panie!

Pomnę: znowu przebłyskujące wspomnienia:

„Patrzę na niebo, a niebo ciche, patrzę na ziemię, a ziemia śpi”...

Śpi ziemia, niebo tak ciche i tak głębokie, i tak gwiazdami obsiane...

Niewypowiedziana cisza ujęła me serce w swe chłodne dłonie — cisza grobów i szero-
kich, zadumanych smętarzy⁸².

Była chwila, kiedy niewidzialne ręce pomazańca Bożego wyjęły Przenajświętszy Sakrament z Tabernaculum⁸³ wszechnatury i pokazały go światu całemu. A świat padł na oblicze swoje w grozie i strachu: pełen oczekiwania, drżący i świętą czią przejęty czuł, że nadchodzi tajemna chwila, w której chleb w ciało, a wino w krew się przemieni.

Teraz powinny zadzwonić dzwonki w długich odstępach po trzykroć razy, teraz powinien rozbiec się żarliwy szmer przygłuszonego nabożeństwa, co serca ludu rozpiera, drzenie cudu przeniknąć świat cały, jak gdyby miliony w piersi się uderzały:

*Sanctus, Sanctus, Sanctus*⁸⁴!

I ziemia cicha, niebo zieje strumienie srebrnego światła gwiazd i wszystko spoczywa w kornej, głuchej ciszy, bo Ja Pan, który wszystko z siebie wyłonił — Ja Pomazaniec, Ja Arcypasterz przyjmuję ostatnią, świętą komunię.

Głęboka błogość, niebieska błogość świtów i przeczuć przyszłego życia rozlała się świętym strumieniem w mych żyłach; czułem, że skrzydła mi wyrastają, że się rozpościerają, gdyby⁸⁵ dwa olbrzymie żagle, że rwą się do lotu; — pienie oswobodzenia i tęsknoty za wieczną przyszłością wytrysnęło z mej piersi — byłem szczęśliwy, jak słońce południa, gdy się morzem światła na niebieskie morze oceanu położy i doń się przytuli — a otóż nagle schwyił mnie oblęd w swe upiorne szpony — oblęd, z którym tak długo walczyłem.

Noc dławiała, dusiła dzień w śmiertelnych, miazdzących uściskach, krwawą czerwień zmartwychpowstania zalewała szatańska czern potępienia.

Strach i groza prężą się, gdyby⁸⁶ dwa węże w sól przemienione, pnące się z odętymi cielskimi ku straszliwej Sodomie nieba.

W oczach moich prysnął grad deszczu siarczanego.

Szeroka, płomienna bruzda rozdarła niebo na dwoje, jakieś słońce zagasło, spurpurowiało jak czarna, zgangrenowana rana — drży, trzęsie, obrywa się, spada i rwie za sobą cały łańcuch gwiazd.

A z rozdartego nieba widzę w obłokach siarki i ognistej lawy rozpustną twarz z przy-
mkniętymi, mrugającymi oczyma; usta otwarte jak w krzyku najwyższej lubieży⁸⁷, a włosy rozwarkoczone poprzez niebo jak wściekle komety ogniste. —

A z rozdartego nieba wydzierają się kobiece ręce, straszne, bezcielesne ręce, co ku mnie się wyciągają. —

I z rozdartego nieba wyrasta apokaliptyczna nierządnicą — okrąża mnie w szerokich kołach — już chwyta, obejmuje mnie; wyrrywam się, padam na ziemię, walczę, szarpie się z nią — piana krwi burzy się na moich ustach:

*Astarte*⁸⁸!

Przyszła po swoją ofiarę:

⁸²smętarz (daw. reg.) — dziś: cmentarz. [przypis edytorski]

⁸³tabernaculum — miejsce w ołtarzu kościoła służące do przechowywania hostii, stanowiącej zgodnie z wiarą katolików i członków niektórych innych kościołów chrześcijańskich ciało Boga, Jezusa Chrystusa. [przypis edytorski]

⁸⁴sanctus (łac.) — święty. [przypis edytorski]

⁸⁵gdyby — tu: niby, jakby, jak. [przypis edytorski]

⁸⁶gdyby — tu: jakby, niby, jak. [przypis edytorski]

⁸⁷lubież — dziś: lubieżność. [przypis edytorski]

⁸⁸Astarte — fenicka bogini miłości, płodności i wojny, utożsamiana z babilońską boginią Ishtar. [przypis edytorski]

Ta, która się upaja najstraszliwszymi męki⁸⁹. —

Ta, co kazała Onanowi szukać nowej orgii płciowej, by go oddać na pastwę strasznej śmierci ukamienowania. —

Ta, co wierny lud poprowadziła do wyzwolenia świętego grobu, by mu za nagrodę owieńczyć czoło męczenniczą koroną syfilitycznych wrzodów. —

Ta, co wysysa samicę mężowi z krwi i rzuca go w sodomicznej chuci na męża —

Ta, która silniejszą jest od porządku rzeczy, bo przewraca wszystkie instynkty i maże swe oblicze kazirodczym nasieniem, —

Astarte, Szatanie!

Na moich ustach czuję Twój lodowaty, z rozpusty spłodzony pocałunek śmierci —

Tak! jestem śmierci poświęcony.

Duszo, Ty moja silna, wielka duszo, coś mi mą płeć pożarła, gdzież jesteś teraz?

Mózgu, ty biedny, chory mózgu, coś się miał stać moim bogiem, moim ojcem, gdzież się ukrył, teraz, kiedy na Golgothę i krzyż idę, w jakąś norę się wczółgał?

Jak czarna głucha plama wisi słońce przylepione na niebie...

*Eli, eli, lama sabachthani*⁹⁰...

*

Przez okna moje wpływa strumień żądnego, parnego gorąca, płodzącego szału nocy, rozpustnego krzyku mężczyzn, co na ulicach samiczki nawołują.

Widzę całą naturę jako apokaliptyczną apoteozę wiecznie drgającego phalosa⁹¹, co w brutalnej, bezgranicznej rozrzutności leje nasienne strumienie na świat cały.

Na mym biurku wazon z kwiatami, których całe życie rozgrywa się w płci; z bezwstydną niewinnością pną się ku zapładniającemu nasieniu.

Czuję lubieżne drgania tworzenia, słyszę bełkoczące szepty miłosne ziemi — hermafrodyty, świętej, samczej dziewicy, otulonej w ślubne zwoje nocy.

A jak bogato obsiana złotymi plennikami. Jak ciemna jest i głęboka!

Ale ponad tym bezwstydem chuci i żądź, ponad tą potworną apokalipsą płciowości, tą szatańską ewangelią zmysłów —

wysoko ponad zapładnianiem i rodzeniem, oksydacją i redukcją zatronował mój wyniosły, głęboki, królewski spokój bezpłodny.

Natura się wyczerpuje; już oszczędza. Już nie może tak się rozrzucać jak ongi, kiedy się jeszcze żadne oko ludzkie nie rozkoszowało obłąkańczym przepychem flory z okresu węgla kamiennego, fauny czasu kredowego; teraz pracuje, jak to biedne robactwo ludzkie — po ludzku, chciwie i ostrożnie według prawa najmniejszego zużycia sił.

Nie tworzy już ichtiozaurów ani ichtiodontów, nie tworzy ani stygmarii ani lepidodendronów. Biedne, śmieszne zwierzęta, co w trzodzie żyją — to cały jej plód; wyczerpuje się w mikrokosmie, w bakteriach na to tylko, by stoczyły i pożarły jej marny twór — a z ziemi pędzi w górę chore kwiaty, w które na uwiad starczy chora ziemia wpływa truciznę.

Ponad tą nędzą, nad tą oszczędnością i skąpstwem, ponad tą całą filisterską biedotą, panuje wolna, nieokiełznana, rozrzutna, jak obłoki gazu rozlewna, moja wielka, pańska, dusza w całej potędze swej niepłodności.

I dlatego zginąć musi, bo jest za wielka i święta, i królewska, aby się łączyć z nędzną plebejuszowską płcią i płodzić dzieci — znowuż według prawa najmniejszego wysiłku.

Ponad całym światem, ponad tą śmieszoną gonitwą za nową orgią chuci, by się w coraz to nowych formach rozwoju objawić —

ponad ohydny okrucieństwem płci, co człowieka z gęsią skojarza⁹² —

ponad zbrodniczą niesumiennością Boga-Natury, co ludzi tworzy, na to by w rozpaczonym obłędzie zawodzili opętany taniec bytu —

⁸⁹najstraszliwszymi męki — dziś popr. N.Im: (...) mękami. [przypis edytorski]

⁹⁰*Eli, eli, lama sabachthani* (aramejski) — Boże mój, Boże, czemuś mnie opuścił; wg. Ewangelii Mateusza i Marka ostatnie słowa Jezusa wypowiedziane przed śmiercią na krzyżu (Mt 27, 46 oraz Mk 15, 34). [przypis edytorski]

⁹¹*phalos* — chodzi o fallus; członek męski. [przypis edytorski]

⁹²*skojarza* — dziś: kojarzy. [przypis edytorski]

ponad tym wszystkim panuje moja wolna, bezpłodna dusza z swym spokojem bez-
początkowej wieczności.

Ona, święty zwyciężony zwycięzca —

Ona, wszystko obejmująca, początek i koniec.

Ona, najwyższy, najpotężniejszy wyraz mego rodu.

Ona, co umrzeć musi, bo sama tego pragnie, bo nie może żyć w wstręcie i ohydzie,
bo tęskni za czystością wyzwolenia.

I idę.

A ty bądź mi zdrowa.

Zniknęłaś z mego mózgu, wyrwałem Cię z mego serca. —

Miałaś być mistyczną syntezą, w której pan i chłop we mnie mieli spocząć w bratnim
uścisku, miałaś zebrać i skupić moje najtajniejsze siły płciowe i spotęgować je w pragnieniu
nowej przyszłości, —

miałaś zlepić to, co od początku było we mnie złamane, żelazny rdzeń wbić w krzyż
pacierzowy mego bytu, —

najdelikatniejsze struny miałaś we mnie potrącać, w których może drżał kawałek duszy
w ślubnym uścisku z moją płcią.

Tego wszystkiego nie zdołałaś i dusza ma Cię odtrąciła.

Ale teraz: w tej wielkiej chwili, w której się może z Tobą połączyć i w jedno zleje,

teraz, ukochana moja, połóż głowę na Twym łonie, będę całował Twoje długie, piękne
ręce — u Twych stóp rzucam krwawy ciężar mego panowania ponad światem i wszystkim
jego płodem —

teraz daję Ci moją duszę z powrotem.

Ty moja, ukochana, oblubienico śmierci, Ty ukochana całą bezgraniczną głębią mej
pustki.

Słyszę coś, co jest głębokie jak świat, ciemne jak noc, a panuje ponad wszelkim bytem.

To tęsknota za tą syntezą, której rozkosze wywyższyły mnie nad wszystkich ludzi —
syntezą, którą na próżno przez Ciebie osiągnąć⁹³ pragnąłem.

I weź, weź moją duszę, niech się rozleje w kształtach Twego ducha i powróci razem
do praidei, z której Ja Ciebie stworzyłem.

Zimny dreszcz poranny czołga się po moim ciele:

Nadszedł już mój czas.

A gdy wszędzie młody, czysty, święty dzień ponad ślubnym łóżem natury, ten biały
młody dzień, który Ja, władca bytu, Ja, w którym i przez którego wszystko istnieje —
wtedy mnie już nie będzie.

Wsteczna metamorfoza może się rozpocząć...

Zielone Świątki [18]90.

⁹³osiągnąć — dziś popr.: osiągnąć. [przypis edytorski]

Ten utwór nie jest objęty majątkowym prawem autorskim i znajduje się w domenie publicznej, co oznacza że możesz go swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać. Jeśli utwór opatrzony jest dodatkowymi materiałami (przypisy, motywy literackie etc.), które podlegają prawu autorskiemu, to te dodatkowe materiały udostępnione są na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa – Na Tych Samych Warunkach 3.0 PL.

Źródło: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/przybyszewski-requiem-aeternam>

Tekst opracowany na podstawie: Stanisław Przybyszewski, Requiem aeternam, wyd. Księgarnia Polska, Lwów 1904.

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Wydano z finansowym wsparciem Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej. Eine Publikation im Rahmen des Projektes Wolne Lektury. Herausgegeben mit finanzieller Unterstützung der Stiftung für deutsch-polnische Zusammenarbeit.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Aleksandra Sekuła, Paulina Choromańska, Wojciech Kotwica.

Okładka na podstawie: martinak15@Flickr, CC BY 2.0

ISBN 978-83-288-0771-6

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Nowoczesna Polska – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przeznacz 1% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Nowoczesna Polska, KRS 0000070056.

Dołącz do Towarzystwa Przyjaciół Wolnych Lektur i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przeznacz darowiznę na konto: [szczegóły na stronie Fundacji](#).